

БАЛГАРСКИТЪ КНЯЖИЦЫ,
ИЛИ
НА КОЕ СЛОВЕНСКО ПЛЕМЕ СОБ-
СТВЕННО ПРИНАДЛЕЖИ
КИРИЛЛОВСКАТА АЗБУКА ?

СОЧНИИ

Василій Априловъ.

ОДЕССА.

ВЪ ГРАДСКАТА ТИПОГРАФІЯ.

1841.

СВЯТЫЙ СЛАВЯНО-ГРЕЧЕСКО-ЛАТИНСКИЙ

УЧЕБНИКЪ

НА КОЕ СЛОВЕЦКО ИМЕНЕ СОД-
ЕРЖИТСЯ ПЕРВАЯ ЧАСТЬ

СЛОВАРЬ

СЛОВА

СЛОВАРЬ

САНКТ-ПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФИИ С. С. СИНДОНОВА

1841

138/209

Дуб. Св. 41

БАЛГАРСКИТЪ ВПИСНИЦИ,

ИЛИ

НА КОЕ СЛОВЕНСКО ПЛЕМЕ СОБСТВЕННО
ПРИНАДЛЕЖИ

КИРИЛЛОВСКАТА АЗБУКА?

СОЧИНИ

Василій Априловъ.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

ОДЕССА.

Во Градската Типографія.

1841.

~~Д. 27 59~~

№ 2/201

С. Я. 41.456

VI

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ:

съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было
узаконенное число экземпляровъ въ Комитетъ. Одесса,
Юля 19-го 1841 года.

Цензоръ К. Зеленскій.

АНТОНОВСКОЕ АРХИВНОЕ

Въ Одескіатъ Вѣстникъ (№ 27 и 28-й, 5-й Априліа на това лѣто), бѣше напечатана една статія съ заглавіе: «Нѣколко слова за дали пишатъ Сербитѣ съ буквы, что тѣ изобрѣтоха?» Сочинителѣтъ на тая статія е Сербскій литераторъ Д. П. Тироль, който живѣе въ Одесса.

Той вопросъ сочинителѣтъ рѣшава въ полза на свойатъ народъ, Сербитѣ, съ съ това, чи ушь Сербитѣ пріяли Христіанската вѣра въ 856 лѣто (слѣдователно по напредъ отъ сичкитѣ Словенки племена) и заедно получили азбуката, която изнамерилъ Кириллъ и която послужила за да ся преведе священното писаніе на Сербскіатъ языкъ. — Чи ушь Кириллъ ся изучилъ въ Солунскіатъ Сербски Монастырь, и тамъ,

между Сербитѣ, изнамѣрилъ за нихъ азбуката, и слѣдъ това превелъ священното писаніе на тогавашното южно Словенско нарѣчіе, чи послѣ Русситѣ, кога ся кра̀стили, получили церковнитѣ книги (Сербскитѣ?) чрезъ Греческото духовенство, и заедно съ нихъ ушъ сѣ получили и Сербската (Кирилловската) азбука и пр.

Понеже тѣя предположенія за мене, негли и за секой ревностный Словенинъ, сѣ нови, подканватъ мя, за полза на історическитѣ изысканія и за по добро изясненіе на той полезни предмѣтъ, да моля г. Тирола, да взложи положеніята си критически, и да ги подкрѣпи съ історически доказателства; инакъ тѣи по новината си, ще останатъ камень предкновенія за мнозина и ще скрѣатъ отъ ученыатъ мѣръ големы откритія. Азъ ще ся имамъ за счастливъ, ако съ моето приглашеніе покажа иѣкаква служба на братьята, Словене, дѣто не желаятъ да останатъ въ недоумѣніе за первоначалната си писменность.

По церковната и гражданската історія, каквото на восточнитѣ, така и на западнитѣ, или Латинскитѣ, писатели, най на предъ отъ сичкитѣ Словене ся покрѣстили въ 858 — 862 лѣто по Р. Х. Балгаретѣ.

Това станало во времето на Византийскіатъ Императоръ Міхаилъ , и Българскіатъ царь Богоръ , или Борисъ , съ прилѣжаніето на хитрятъ извѣстиятъ за ученіето си Константинопольскіатъ патриархъ , Фотіа . Освєнь старитѣ писатели , които сѣ описали това произшествіе , новитѣ Сербски писатели , Деспоть Георгій Бранковичъ , и Архимандритъ Іоаннъ Ранчъ , единоплеменници на г. Тирола , согласни сѣ въ това , какво Българетѣ ся покрастили най напредъ отъ сичкитѣ Словене ; това подтверждаватъ и други изыскатели и критци , както и Добровскій , Погодинъ и Венелинъ .

Отъ вышеречениитѣ писатели , Сербски историкъ , Георгій Бранковичъ , въ своята Сербска Історія пише , какво Сербитѣ , неговитѣ земляцы , ся покрастиха тридесять години по напаконъ отъ Българетѣ . Други Сербскій писателъ , Архимандритъ Ранчъ , ся опира на свидѣльството на Императора Константина Багрянороднаго (който царствувалъ отъ 912 до 959 лѣто , и пише , какво Сербитѣ ся покрастиха во времето на Императора Василя Македонца) , подобно и той ни мало не противорѣчи какво Българетъ ся покрастиха по напредъ , но толко не ся соглашава на тридесятьгодишното

опредѣленіе , и опредѣлява крещеніето на Сербитѣ между 867 и 889 лѣто ; зачгото въ това време царствовалъ Македонецъ Василій ; той Архімандритъ добявлява какво това станало во времето на патриарха Фотіа .

Но и ако ся согласимъ съ Ранча , чи соотечественницѣтъ му ся покрѣстихѣ во времето на Фотіевогo патриаршество ; пакъ требува да ся отнесе крещеніето на Сербитѣ не между 867 — 889 , а , по правилно между 877 — 889 лѣто , когато сваленій отъ патриаршествогo Фотій , втори пѣтъ бѣше возведенъ на той санъ . Зачгото , ако и да носаше Фотій патриаршескіятъ санъ , кога царствоваше предшественикѣтъ Василіевъ , Императоръ Міхаилъ , при кого то ся окрѣстихѣ Бѣлгаретѣ ; но что ся качилъ Василій на престолѣтъ , свали Фотіа отъ той санъ , когото вторій пѣтъ онъ доби въ 877 лѣто въ царствованіето на истыятъ Василіа , слѣдователно , Сербитѣ пріяхѣ Хрістіанството , ако не тридесѣтъ годинѣ слѣдъ Бѣлгарското крещеніе , каквото го описува нѣхнѣятъ Історикъ , Бранковичъ , а то поне двадесѣтъ годинѣ слѣдъ него .

Сега ся пыта , какво накарало Византійскіятъ дворъ и хитриятъ патриархъ Фотіа , да изнамѣратъ Словенската азбука ?—Ничто

друго, освенъ желанието имъ да ся преведе священното писаніе за новообращеннитѣ на нихнхиятъ языкъ.—Това ползовало каквото гражданската, така и духовната власть на Византийската Имперія, която тогава още свѣтяше, но вѣке беше почела да слабѣе.— На гражданската Грецка власть беше това нужно, за да направи Българетѣ Христіане, да смегчи правозетѣ имъ, и съ това да укроти стремленіето имъ, да сукрушатъ Имперіята имъ, която не веднашъ видвала непобѣдимитѣ си нѣкога легионы разпада ны отъ боишата и побѣдителитѣ предъ Константинополскитѣ врата. — Духовната власть, освенъ что помагаше на гражданската, имаше предъ очитѣ си да предвари замыслитѣ на Римскіатъ Архіепископъ, комуто подобно беше желателно, да соедини сось стадото си могущественниятъ тогава в самодержавниятъ Български народъ.

Константинь, соученикъ на Императора Міхаила, който въ това време царствуваше, и братъ му, Меѳодій, обарнаха на себе си за тая работа вниманіето на правителството, което имъ препоручи, да направятъ азбука, доволна за да ся преведе писаніето. Обширното знаніе на Константина (който послъ въ монашество ся нарече Кирилъ)

придоби му име философъ, титло което споредъ тогавашното значеніе давахъ на онѣзи, что сѣ достигнали въ ученіе до *plus ultra*, но които не секога уйдивать съ дѣлото. На таквъ чловѣкъ требуваше да ся поручи това свѣрзанно съ толкови затрудненія дѣло. Но тукъ пакъ ся ражда другъ вопросъ не по маловаженъ отъ първять, който още повѣче возбуждава любопытство. Знаяхъ ли Кирилъ и Меодій Българскіятъ или Словенскіятъ языкъ? — »Знаяхъ, отговарять Грецитѣ и Латинскитѣ легенди и історицы, тѣи бѣхъ Грецы, (Римляне, *Ρωμαῖοι*).

Най големата часть отъ писателитѣ и почти сичкитѣ Русски, не ся грижахъ за това слово. Извѣстно е, каквото Византийската Имперія бляше не Грецка Имперія, а истинно Римска, Грецка ся нарича неправилно. Сами Грецитѣ (*Ἕλληνας*) като станахъ една масса сосъ всемирната Римска Имперія, имахъ за честь да ся наречать Римляне (*Ρωμαῖοι*) Обладателитѣ на извѣстивать тогава свѣтъ честихъ съ това име сичкитѣ побѣжденнытъ народи, освенъ Евреитѣ. Споредъ това общо правило на Римската политика, сичкитѣ народи, и особно сякой чловѣкъ, който считаше надъ

себе си Римскиятъ Императоръ, наричашеся, и го наричахъ Римлянинъ (*Ρωμαϊος*). Още и сега по сичката Турція сѣщитѣ Грецы наричатъ себеси Римляне, което име (урумъ) имъ даватъ и самитѣ Турцы. Само послѣ отъ какъ ся состави Грецкото кралевство, Грецитѣ, които го населяватъ, оставиха почетното Римско гражданство, което носеха до сега, и зеха да ся наричатъ Грецы (*Ἕλληνας* Еллини).

Первото побѣдоносно вторженіе на Балгаретѣ въ Восточната Римска Имперія станало во времето на Императора Анастасія Дикора, който царувалъ отъ 491 до 518 лѣто (*). Тии подавиха Имперія та. Устрашенныятъ Императоръ намѣри за нужно, да огради столицната си съ длѣга стѣна, която носи името му, и се простира отъ Мраморното море до Черното. Боренето ся

(*) Азъ примамъ тая година за епоха, защото Византийскитѣ историци сѣ зели да споменаватъ Балгаретѣ съ нихното имъ име, само отъ това време, но подъ името, Словене, още отъ 378 лѣто, треба да ся разумѣватъ Балгаретѣ, освенъ това, споредъ изысканіята на новитѣ Критици, за Словенски племена, или за Балгаре, треба да ся разумѣватъ, и Гуннитѣ и Аваритѣ. Любопытнитѣ могатъ да ся увѣрятъ за това отъ сочиненіята на Ю. П. Венелина, който излия яркій свѣтъ на первобытната Словенска історія.

продолжавало много време; най сѣтне гордата Византия ся принудила да ся покори на силата, и да остави на Българетѣ долната Мизія. А онія Българе, които бѣхѣ ся поселили до Пелопонесъ (Морея) зачтото нещели да си оставатъ жилищата, които обрѣтохѣ, останахѣ тамъ и станахѣ поддани на Имперіата; това ся соглашаваше и съ политическитѣ намѣренія на Българскитѣ царе, които ся надѣхѣ, чи така ще иматъ отъ своитѣ отечественици потребната помощ, когато ся открьатъ непріятелски дѣйствія. Тая политика дрѣжахѣ ти и послѣ, та извождахѣ покореннитѣ Грецы отъ землята имъ, и ги поселявахѣ вѣтре въ Българія та, а опустѣлитѣ жилища населявахѣ съ Български поселянцы. — Потія двѣ причѣны, които предписваше здравата политика и до днесъ Румелія, Македонія, Фессалія, Албанія, и самата рекома собствена Греція, сѣ поселени съ чисты Българе, които, освенъ двѣтѣ послѣдны области, составляватъ въ сичкитѣ прочія вышереченны най значителната часть на народонаселеніето. И така, споредъ Римскіатъ обычай, сичкитѣ жители, отъ каквыто да были народы, наричахѣ ся Римляне (*Ρωμαῖοι*), кога домувахѣ въ оныя

мѣста, дѣто владичествуваше Римскіатъ (Греческіатъ) Императоръ.

Изискательтъ, който желеа да рѣши той вопросъ, знаяхъ ли двата брата, Кирилъ и Меѳодій, Българскіатъ языкъ? требува да черпи за това свѣдѣніе отъ самото мѣсто, кога въ легендытъ, и історицытъ нѣма явны показанія. — Оше въ 1836 лѣто, въ писмото си до Ю. И. Венелина (*) азъ подокарахъ отъ страна, какво Кирилъ и Меѳодій требува да сѣ сѣши Българе. — Ако и Българе, но като что сѣ были Солунски жители, затова и подданны на Константинополскіатъ Императоръ Римското имя носили *Ρωμαῖοι*. Кривото правило, да наричатъ Римлянетъ Грецы, излѣгало тукъ изискательитъ, и то станало причина да сякатъ Кирилла и Меѳодіа за Грены. Може да ми кажатъ, чи нихныатъ отецъ, Леонъ, былъ знаменнитъ сановникъ; на това отговарямъ, какво Восточната Римска (Греческа) Имперія имала не само сановницы и полководцы, съ конто ся е тия гордила, и какавъ то былъ Белисарій, отъ Българетъ (Словенетъ), но оше имала и Императоры, какавъ былъ Юстинъ I-й,

(*) Зри, о зародышѣ новой Болгарской литературы. Москва, 1838 года.

Юстинианъ I-й, Юстинъ II-й и Македонецъ Василій, (*) негли и други мнозина.

Изыскательтъ, който желае да черпа свѣдѣніе на мѣсто то, ако отиде въ наше то време въ Солунъ, и въ селата, които сѣ около него, ще наиде въ нихъ секаде Българско народонаселеніе, что говори съ чистъ Български языкъ, и что ся нарича Българе. Отличителната черта на Българ-

(*) Василій родися близъ Адрианополь отъ бѣдни баща. Когато оный страшный Грекомъ Българскій Царь, Крумъ, въ 811 година отъ Р. Х. завоева Адрианополь, между другитѣ плѣнцы блше и той Василій, още отрокъ, който и содержася въ плѣнать долѣ стана миръ съ Грецытѣ при царѣ Мортагонѣ и Императорѣ Леонѣ (820 г.) Достоинствата Василіевы покачиха го на царскіатъ престолъ. За что то мѣсторожденіето му ся считаше тогази въ Македонія, нарекоха го Македонца. Кога то ся воцари и свали отъ Патріаршествово Фотія, той хитрый Герархъ за да влезе пакъ въ милость при Царятъ сочини Василіевото родословіе, дѣто показваше, чи унѣ Василій произтича отъ Арсакидитѣ, Персіанскитѣ Царове. Наслѣдницитѣ Василіевы царувахъ до 1028 година. — Юстинианъ, който сооруди Свята Софія, великолѣпната Церква въ Царьградъ, что е сега Чамія, блше Юстиновъ племенникъ отъ Охрида, называвашеся У-правка, което имя преводиха, като стана Императоръ Римски, или Гречки, на соотвѣтственното му Юстинианъ; баща му ся именуваше Истокъ, пакъ сестра му Бѣглица, което преведоха на Вигланциѣ. — Бѣлисарій блше отъ Германъ, село близъ Охрида.

шината имъ е това, чи въ новитѣ времена
начнаха да употребляватъ въ языкать си
членовѣтъ, които нѣма никое друго Словенско
нарѣчіе. Времето, въ което са введени тѣя
членове въ Българското нарѣчіе прилично е да
бѣде історически испытано. И така, както
казахъ, въ Солунъ изыскательтъ среща гласъ,
правове и произношенія Български. Но кога
сегашнитѣ Солунски жители и селянцитѣ му сѣ
чисти Българе, какъ предкитѣ имъ во времето
на Кирилла и Меѳодіа, предъ тысяща (хилада)
годинъ можеха да бѣдатъ Серби? Но ако въ
Кирилловото и Меѳодіевото време, тѣя били
истинно Серби, и послѣ ся пребарнали въ
Българе, то това обстоятелство, като само
посебе знатно, сочинительтъ на речената
статія треба да го докаже съ історіата.

Се това ще ми кажатъ доста е вѣроятно,
и може да е истинно, но дѣ сѣ вашитѣ
доказательства, чи между сѣшитѣ Римляне,
Грецы, и Българе, които населявахъ Солунъ
и селата му, и носеха общото Римско имя,
Кирилъ и Меѳодій били сѣщи Българе? Ето
моитѣ доказанія на това. Секой ще ся
согласи съ мене, какво за да изнамѣри
нѣкой азбука на кой да е языкъ,

която първо не е била, и послѣ да преведе на той языкъ таково произведеніе, каквото сѣ нашитѣ свѣщени книги, требува да е доста вѣдущъ на той языкъ. Може ли, на примѣръ, въ нашитѣ времена, найдаровитыятъ и ученныятъ Французинъ, Англичанинъ, или Нѣмецъ, да свѣрши таковъ подвигъ за Русскіятъ языкъ? Ако бы ся хваналъ да го учи съ това намѣреніе, за да преведе на него свѣщенното писаніе, и ако предположимъ първо, чи този преводъ не е направенъ още ни на едно Словенско нарѣчіе, и освенъ това, ни едно отъ тѣхъ нѣма още азбука? Безпристрастнитѣ людіе ще ми отговорятъ: не;—ако и сегашното просвѣщеніе да превъшава много ученността на предничѣ вѣкове, които бѣхѣ потоплени въ мрачна темнота отъ невѣжество и варварство. За да преведе нѣкой нѣщо отъ единъ языкъ на други, требува да знае совершенно той языкъ, на койго превожда. Кога за да ся преведе само ветхиятъ завѣтъ, Птолементѣ употребыхѣ седмдесятъ толковници, които бѣхѣ изучени въ высокитѣ учебни учреждения въ Александрія, която тогава цѣвтеше въ ученіето; то какъ може да придумаме, чи за да ся преведатъ сичкитѣ наши свѣщени книги ся

трудиха само два брата, и то въ таково време, когато Римското (Греческото) правителство весма малко ся грыжаше за ученіето? Споредъ легендитѣ и історіитѣ два та брата, Кѣрилъ и Меодій, като Солуляне или Тессалоникяне, изучили Българскіятъ, или Словенскіятъ языкъ, отъ Словенетѣ, които живѣли въ Солунъ, и въ неговитѣ села. Освенъ вышереченнитѣ причини, какво тѣ братія, и да сѣ были Грецы, не могли да научатъ совершенно той языкъ, азъ предлагамъ на критичитѣ да издирятъ още това обстоятелство. — Грецитѣ, отъ вкоренѣлото въ нихъ изкони предубѣжденіе и народна гордость, считатъ за униженіе, ако ся учатъ варварски языкъ, каквото тѣ наричатъ сичкитѣ Словенски нарѣчія, за чтого си иматъ Еллинскіятъ, когото толко тѣнко обработиха въ цвѣтушето време на нѣхната республика. Тѣ могахъ да изгонятъ Римскіятъ языкъ, и изъ канцеларіитѣ (мехкемета) на своитѣ побѣдители, Римляне, и да воведатъ въ Восточната Римска Имперія Греческіятъ, или Еллинскіятъ, който въ сегашнитѣ си видъ ся е отдалечилъ отъ старыятъ много повѣче, нежели сегашнитѣ Български отъ тогавашнитѣ, что ся говорили въ девя-

тъятъ вѣкъ. Може да е това само причината, дѣто повитѣ имъ побѣдители, Българитѣ и другитѣ народи зели да наричатъ Римската Имперія, Греческа. Грецкото самолюбоство ся показвало секаде, каквото въ гражданскитѣ и военнытѣ работы, така и въ самата ученость. Който престѣни общитѣ правила на господствующата политика той ся почиташе за низакъ отъ Грецитѣ, които бѣхѣ облечени и въ громогласното имя на владѣлицытѣ на тогдашныятъ извѣстенъ свѣтъ. Какъ, синоветѣ на единъ знаменити Римски савовникъ, който бѣше сотникъ въ Императорската служба, Кириллъ и Меоодій, да учатъ варварски языкъ? Това щехѣ да го считатъ за низость, униженіе, отступленіе отъ здравыятъ смисль. Това закоренѣло Грецко самолюбіе ся удържа и въ Турското имъ подданство, и господствува между нихъ и до сега. Нека въ сегашното време ми покажатъ въ Турція поне одного Грека (не Грекомана Българина, които сѣ много по Европейската Турція), да знае совершенно Българскіятъ языкъ, или да забере да го учи? Отъ тѣи Грецы, които живѣятъ въ Руссія, дѣто ся нуждаватъ, заради сношеніята си и торговіята отъ Русскіятъ языкъ,

мнозина ли учатъ дѣдцата си Русски? и въ самы Аѳины, столицата на новосоставленото Грецко кралевство, дѣто вѣке сѣ учреждени сичкитѣ началнитѣ и высокитѣ училища, до сега не предаватъ Русски языкъ който е толкова нужденъ на Грецитѣ за отношеніята имъ съ Руссіята, която имъ покровительствува, и която така много иѣшо е направила за нихъ. И така, кога имаме предъ очитѣ си неспорни доказателства, чи Грецитѣ ся отвращатъ отъ сичкитѣ Словенски нарѣчія, които имъ сѣ толкова нуждни, сега бива ли да ся рече, чи въ това време, кога още Имперіята имъ мърдаваше съ какво дагоде сіяніе тогавашнитѣ Гречи шехѣ да ся учатъ Български?

Както горѣ казахме, изобрѣтателитѣ на Българската азбука, Кирилъ и Мѳодій, Солунскитѣ жители, требува да ся были сѣщи Българе, и да сѣ изучили Греко-Еллинскіатъ языкъ, вѣроятно въ Царьградъ, первыатъ, когато былъ соученикъ на Міхаила, сына Теофілова, който послѣ ся воцарилъ. По извѣстнитѣ до сега Латински и Грецки легенды, никакъ не ся види, да сѣ учили тѣи, каквото говори г. Тиролъ, въ Солунъ Сербскіатъ языкъ въ тамошныятъ Сербски монастырь, когото той г.

Тиролъ предполага да е былъ тамо. Ако докаже това исторически г. Тиролъ, тогава е друга работа; но до онова време остава неразумително за насъ, какъ можахъ речениитѣ брата, да ся учатъ Сербски въ таквъ градъ, дѣто никакъ не имѣло Сърби, и какъ могло да има Сербски монастырь тамъ, дѣто сега нѣма ни единъ Словенски, и то тогава, кога Сербитѣ още не были покраѣстени, и незнаели нито да читатъ, нито да пишатъ по Словенски, зачтото азбуката още небыла изнамѣрена. — »Като изнамѣри азбуката—продолжава г. Тиролъ—Кирилъ преведе священното писаніе на тогавашното южно Словенско нарѣчіе«. — На какво же нарѣчіе именно?—Азъ ся усерднѣйше моля на сочинителътъ, да не остави, да излее свѣтъ на това неразумително обстоятелство.—Сербски монастырь, кога Сербитѣ были още язычници! Това е нѣщо много странно, и неразумително. Чакаме обясненіе.

Така Грецко то духовенство, съ подаржаваніето на гражданската власть предвари честолюбивитѣ намѣренія на Римскитѣ архіепископи, и въ 858 — 862 лѣто по Р. Х. покраѣсти Българскитѣ царь, и народатъ му, който въ истото време зель

отъ своитѣ учители, Кирилла и Меѳодіа, преводатъ на Евангеліето, псалтиратъ и на другитѣ книги. Една рукописна Българска легенда нарича своитѣ учители, Кирилла и Меѳодіа, »Български Книжници«, и приказва, какво тѣи, като изнамѣрили азбуката отишли въ Българіята да трасятъ учены Българе, за да ся трудятъ заедно съ нихъ да преведатъ священното писаніе. Съ това намѣреніе тѣи отишли въ градъ Пресна (Justiniana prima), който былъ тогава столицина Българска, и сетне ся нарече Охрида. Тамо ся соединиха съ нихъ петина учени (на Грецкіатъ языкъ, какъ требува да ся разумѣ) Българе по име: Наумъ, Климъ, Савва, Ангеларій и Еразмъ. Съ помощта на тѣя Българе, оци превели священното писаніе, по коя причина народатъ още и до сега почита памятьта на тѣя мажи, и ги нарича »Български Книжници«. Едному отъ нихъ, Науму, е посвященъ и манастиръ, когото има и до сега 50 версти (10 часове) отъ Охрида при езеро что носи истото име и ся назоваваше въ старо време Лихнидонъ.

Като пріяха Българетѣ священното кращеніе, Кирилъ и Меѳодій отишли въ 863 лѣто въ Моравія, и тамъ проповѣдуваха слово Божіе; тамъ Меѳодій бѣ поставленъ

Епископъ , а Кирилъ отишелъ въ Римъ до тамошныятъ Архіепископъ и тамъ ся сковча.

Сега требува да ся издире , на какво собственно нарѣчіе е преведенио священното писаніе? — Колко мѣнія и разногласія има за това! Нѣкои писатели (*) сѣ достигнали да утвѣрждаватъ , чи ушъ Кирилъ и Меодій изнамѣрили за преводатъ на священното писаніе особно нарѣчіе. Быва ли да ся допушава такава мысль? Има ли въ нея нѣкакво правдоподобіе? Смѣшно е и да помислиме за таковъ преводъ. Грецкото духовенство и Византійскіатъ дворъ желаехѣ да крѣстатъ Бѣлгаретѣ и да имъ дадатъ понятіе за Христіанската Вѣра; за това требувало да преведатъ священното писаніе на престонародното нарѣчіе , това и направихѣ Грецытѣ. Но на тія господари е чудно , чи сегашнитѣ Бѣлгаре не говорятъ совершенно по нарѣчіе то на священното писаніе , нарѣчіе съ което требувало да говорятъ преди тысяща години; но за что тии нѣматъ такива сомнѣнія за сегашныатъ Греци и Италиански языкъ камъ Еллинскіатъ и Римскіатъ? Кога тии языцы класически , обработани , дѣто имали много пи-

(*) Исторія Русскаго народа. Москва 1829 г. Томъ 1-й, стран. 338.

сатели, и които ученытъ имъ ги вярдали
отъ родъ въ родъ, ся измѣнили отъ време
то, защо Старо-Българскіятъ, необработанъ
оставецъ, пренебреженъ, и преслѣдованъ
отъ Грецытъ, требувалъ да ся уварди неиз-
мѣнно? До това ложно заключеніе, за което
говорихъ горѣ, довело е Русскитѣ учены
това, чи ти никакъ не учать новыятъ Бѣл-
гарски языкъ. Само единъ Юрій Ивано-
вичъ Венелинъ стѣпи на това попреще; но
Богу было угодно, да го отнеме отъ Рус-
ската литература весма рано. Страсситѣ и
личность та на современницытъ ся мѣчиха
да заглушатъ гласать на истината, която
говори съ неговитѣ уста, но истината ще
да восторжествува, и нѣкои вѣке познаха
достоинството на изысканіята му, други
зеха да му оставяватъ бранското поле; а
когато заедно съ чловѣцытъ угаснатъ
и страсситѣ, които ги волноваха, потом-
ството ще почете памятьта му, като на
изыскательтъ, който направи нова епоха
съ трудоветѣ си. — А Българетѣ что щатъ
направи? Българетѣ ще му въздвигнатъ се-
гаде памятници (*).

(*) Българетѣ, които живѣять сега въ Одесса свар-
шаватъ вѣке подписката, за да зарачать въ Италия
надгробный памятникъ за Венелина, та да го пратать

Споредъ общіатъ естественни законъ, и Българскіатъ языкъ требувалъ да уплати даване на всесокрущающето време. Но Българската писменность, ако и да была почти совсѣмъ пренебрежена, послѣ отъ какъ овладѣли Турцытъ Българіята, и да ся е сохранила само въ Богослужебнитѣ книги, Старо-Българскіатъ, или церковныатъ языкъ, споредъ Греческіатъ и Латинскіатъ, измѣнился е несравненно помало.

Споредъ това, не само не бива да ся допусти, какво Кирилъ и Мѣодій направили новъ языкъ за да преведатъ Свяшенното писаніе, но може и утвѣрдително да ся каже, чи преводатъ имъ е направенъ на най простото нарѣчіе, което ся употребявали Българетѣ тогава. Които искатъ да ся удостовѣрятъ за тази истинна, нека ся потрудатъ да сравнятъ Ново-Българскіатъ преводъ на новыатъ завѣтъ, сосъ Старо-

въ Москва. Нека поне студень мѣмаръ да покаже нѣхното пламенно почтеніе камъ покойникатъ, и да бѣде за доказателство, какво Българетѣ знаятъ да цѣнятъ службата, която ся показва на отечеството имъ! Кога ся сварши сѣчкото, азъ ща извѣста за това пріятелѣ тѣ му чрезъ журналитѣ, и ща напечатамъ и — мената на които пріѣха участіе въ това пожертваніе.

Българскіаць , или каквото го наричатъ Русситѣ, Словенскіаць (*).

Азъ знаа, чи ученитѣ, яко пристрастни (терекіи) камъ своитѣ миѣнія, и които противорѣчатъ и Венелину за това, не ще бѣдаты доволни и съ това, чтоо азъ казахъ. Като природни Българинѣ, длѣжнѣи повѣче отъ сичкитѣ да брана своята народность и да не оставямъ да усвоятъ другитѣ, ако и да сѣ еднородни племена, това, чтоо не е нихно, за да подкрѣпя моето миѣніе, азъ привождамъ още долнитѣ доказателства, които сѣ неизвѣстни на оіа, чтоо то незнаятъ сегашніаць Български языкъ.

1. Сегашніаць Български языкъ е близо до Священното писаніе най много отъ сичкитѣ други Словенски нарѣчія, Българинатъ по лесно разумѣва Церковно-Словенскіаць языкъ, нежели Руссъ, Сербинѣ, Чехъ

(*) Той преводъ е направенъ отъ Иеромонаха Неофита, и напечатанъ въ Смирна въ 1840 гѣто. Преводителатъ е пріелъ много Турски рѣчи, които влѣзли во употребленіе между народатъ; това е направено съ тоя цѣль, за да може и безкнижніаць Българинѣ да разумѣе новыаць завѣтъ. Да ся воведатъ пакъ во употребленіе старитѣ слова, които е забравилъ народатъ, отъ неученіе, това е длѣло на училищата. Тія училища, които сега ся учреждаватъ по Българіята, требува да принесатъ сосъ време плодъ.

и пр. Българетѣ и до сега сѣ увардили таква слова отъ той языкъ, каквито нѣма въ другитѣ Словенски нарѣчїя, които искать да ся удостовѣрятъ въ това, нека погледнать въ речениыатъ Неофитовъ преводъ на новыятъ завѣтъ.

2. Сичкитѣ стари пергаментни Словенски книги, които ся намиратъ сега по Европейскитѣ библиотеки, видимо показватъ въ себе Българщината. За по големо удостовѣреніе, азъ ща исчисля нѣкои отъ нихъ.

а) Такъ нареченното Остромирово Евангеліе отъ 1,056 лѣто, което ся варди въ Русско-Императорска публичната библиотека; тая рукопись е най старата отъ сичкитъ, что има извѣстни рукописи. Въ нея, каквото и въ сичкитъ други, употребленіето на буквата ж (юсъ) е явна Българщина. Ето за удостовѣреніе нѣкои примѣри отъ Господнята молитва (*) бждеть, насжщны длѣжникомъ. — Любобытнитѣ могатъ да продолжавать сравненіето и по натакакъ. — Тїя слова Българетѣ, и най низкіатъ степенъ на народатъ, произречватъ сѣщо така, каквото сѣ тукъ написани.

б) Рукописьта, която ся намѣра въ Ва-

(*) Зри Кирилъ и Меѳодій. Професора Погодина 825, страи. 95.

тиканската библиотека въ Римъ подъ № 2. Тѣя е преводъ на Грецката лѣтопись на Константина Манассія: писана е на пергаментъ въ 1369 лѣто (*) и е украсена съ малки исписани икони на Александра, царя Българскаго и Грецкаго, и на сичкіятъ му царски родъ, тая рукопись писана е съ ж, и професоръ Погодинъ я позна за Българска.

с) Реймското Евангеліе, на което ся кланяли Францускитѣ Крале, когася короновили (**). И тая рукопись е писана съ ж, и споредъ пчисленіето на С. Строева относи ся на 1395 лѣто (***)).

д) Евангеліе то отъ 1545 лѣто, писанно на пергаментъ и намерено (****) въ Полтавската губернія въ Переяславъ градъ, въ тамошната семинарія, отъ магистра на Московскіятъ университетъ г. Бодянскаго. — »Языкътъ на това Евангеліе, пише г. Бодянки, е Старо-Български, и показва мал-

(*) Зри Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія, 1839 г., книжка V.

(**) Пакъ тамъ книга I.

(***) По най подарнетъ извѣстія това Евангеліе е преди 1053 година, или около 1030. Зри Москвитянка на 1841 г. Ч. III, № 6, стран. 493.

(****) Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія, 1838 г. книга V.

ко уклоненіе отъ другитѣ стари рукописи, и напечатани такива памятници, напримѣръ, така: не сждите, да не сждими бждете и пр.

3. Буквата ж (юсь) която Българетѣ употребляватъ, и която произносятъ, като твърдо а въ много слова, дѣто Русситѣ, и Сербитѣ произносятъ у, явно показува, чи Священното писаніе е преведено первоначално на нихното нарѣчіе, за чтото, както ся види отъ вышереченното, най старитѣ рукописи на той преводъ сѣ пълни съ юсове. На много мѣста вмѣсто юсь е туряно ъ, которого Българетѣ тоже произносятъ като юсь. Когато исправляли Русситѣ Священното писаніе, ти замѣнили ж съ буквата у, която ти употребляватъ и напечатали Священното писаніе съ това измѣненіе. Когато дошли тія книги въ Българіята, народатъ за леснота замѣнилъ съ нихъ своитѣ рукописни, и още до сега служи по нихъ въ церквитѣ. Народатъ слуша чтеніето на тія печатани книги, и отъ голема склонность камъ сичко, что е Русско, употребява ги безъ да ся грыже, чи е изгоненъ изъ нихъ юсатъ, накогого гласатъ ся чува въ устата на сучкіатъ народъ. Освенъ юсатъ Българетѣ употребяватъ и

у, на примѣръ лукъ, и по Русски лукъ, известното градинно растѣніе, и пр. Но Русскитѣ слова: мужъ, путь, и пр., Българетѣ ги произносятъ сосъ юсъ: мжжъ, пжть и пр., исправленіето на церковнитѣ книги, споредъ Русското произношеніе, вовело въ заблужденіе нѣкои новы Български писатели, между другитѣ и упомянутыятъ преводчикъ на новыятъ завѣтъ, отца Неофита, и станало причина да пишатъ нѣкои слова съ у, като: путь, мужъ, и проч. а други писатели, като гг. Беровичъ и Кипиловски, за да избѣгнатъ отъ трудатъ да пишатъ юсѣтъ, употребляватъ вмѣсто него ѧ.

Не зная, щели признаять вышеприведенитѣ мои доказателства за доволны, да развѣржатъ той Гордіевъ вѣзелъ, или мнозина ще си останатъ сосъ своето; но азъ самъ увѣренъ, чи безпристрастнитѣ ще ся склонятъ на реченното.

Като така ся доказа, какво така нареченната г. Тирола Словенска или Сербска азбука е Българска; какво изобрѣтателитѣ и, Кирилъ и Меводій, были сѧщи Българе; какво Священното писаніе было преведено первоначално за Българетѣ; какво языкатъ на той преводъ е чисто Старо-

Българско нарѣчіе , и какво Българетѣ сѣ ся покрѣстили по на предѣ отъ Сербитѣ , и отъ сичкитѣ други Словене — тогава неможе да ся противорѣчи , какво мы , Българетѣ (каквото каза това преди тринадесать годишъ незабвенный Ю. П. Вепелинѣ), сме были первыте наставницы на Сербитѣ , и послѣ на Руситѣ въ книжността , и какво просвѣтили сме ги сосѣ свѣтило на истинната Вѣра , и имъ сме предали Священното писаніе на свойатъ языкъ , на който сичкитѣ мы и до сега славимъ Всевышняго. Грецытѣ были при сичко толко посредницы. За возмѣздіе за такива услуженія , слабитѣ внуцы на старытѣ Българе просятъ сега отъ силнытѣ си крѣщелицы само вниманіе и участіе въ писменността имъ , която ся возраждава , и въ усѣхитѣ имъ на попрището образованія , което още повѣче треба да сблизе , и по яко да свѣрже помежду си тѣзи двѣ клонове , които провзрастувать отъ истыатъ великъ корень.

Азъ мня , да сѣ доволни вышеприведенитѣ доказательства , да удостовѣрятъ сичкитѣ , и секого , за истинното происхождение на Кирилловската азбука , която сега употреблявать Българетѣ , Сербитѣ и Руситѣ ; а что то ся относя до другитѣ пред-

положенія на г. Тирола, които сѣ изложени въ реченната статія, понеже тѣи ся относятъ само до Руситѣ, то азъ предавамъ перото на Рускитѣ сынове, които сѣ много по достойни за тая работа, неже ли нѣхнѣать усыновленный и преданный Българинъ.

Тая кникица бѣше готова и напечатана и Руски, когато дойде извѣстіе, чи Царьградскіатъ Синодъ повеле по епархіитѣ на митрополититѣ, да возпретатъ чтеніето на новыатъ завѣтъ, что, както горѣ изъяснихме, преведи на Българскіатъ языкъ отецъ Неофитъ, и да собератъ книгитѣ, что сѣ разпродани, които и да проклянатъ. — Така Българетѣ загубиха възможността (колай) да разбиратъ ясно и понятно Священото писаніе. — Царьградскіатъ Синодъ, и истиатъ Патріархъ, по Хрістіанскитѣ каноны, что имъ сѣ наложени отъ нашата Свята Православна церква, като добры пастыры и истины слѣдователи на Святитѣ Апостолы, ся грыжатъ за паствата си, и не пущатъ иноземцитѣ, да развалятъ ни единъ церковни канонъ. Синодатъ, какъ ся виде, стори това по тая причина, зачто не знаятъ

ше добръ ли е направенъ Българскіятъ переводъ, зачото, както знаемъ, по между Синодскитѣ членове, и по между владыцѣтъ, что сѧ по епархіитѣ, нѣма природны Българе, на които да може Синодъ да возложе пригледваніето на преводатъ, и да ся утѣре, чи нѣма, както е и правдата, нишо криво и лѣжливо преведено. А чтото помежду владыцѣтъ нѣма Българе, на това причината сѧ иститѣ Българе. Зачото, ако бы тѣ учахѧ дѣдната си, и ги посвѣщавахѧ на наукитѣ, както на свойатъ, така на Грецкіатъ и на други языцы, тогизи чадата имъ, като учены, можехѧ да станатъ и священници и владыцы, но тѣ, и да иматъ сѣки способъ да учатъ дѣдната си, сѣкога, яко необразованы, предпочитатъ свѣтското житіе, и така первитѣ святителски мѣста держатъ сѣкога Грецѣтъ. Тѣзи несмыслени Българе часто ся отговарятъ, каквото, когато оставятъ пари на дѣдната си, ученитѣ ще имъ слугуватъ, и силнитѣ ще ги иматъ въ почестъ. Тѣ не гледатъ богатитѣ, които бѣхѧ не учены и ся случи да обѣднеятъ, сосъ какво жалко положеніе провождатъ послѣдныатъ си животъ.

Така потребное е сѣки здравомыслящій

да предпочита ученіето отъ сѣка друга работа, и да ся моли ежедневно на Всевышняго Бога за здравіето на благодѣлать си, на нынѣ царствующаго Падишаха, Султана Абдуль-Меджида, който толко много ся гриже за народатъ си, и толко много предстоява за образованіето му и ученіе. Като отъ старо време благовѣрны сыны на нашата Православна Хрїстіанска Вѣра треба да я дѣржимъ свято и ненарушимо, да ся грижимъ да имаме въ церковетѣ священата литургія Български, и книгитѣ на Словенски языкъ, както правятъ и другитѣ наши братія Словене, и освенъ това и сичкото духовенство да е отъ Българе учены, които да проповѣдоватъ на Български языкъ православіето, за да може сѣки да го разбира, и да ся подкрѣпява на Вѣрата си, презъ която може сѣки да получи блаженство на бѣдущата жизнѣ, зачтото земното благо е времено и скоро минува.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

